Aan de orde is het **debat** naar aanleiding van een algemeen overleg op 21 januari 2010 over **sociaaleconomische aspecten van ggo's**.

□

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Voorzitter. Wij hebben gesproken over het Nederlandse voorstel om in het kader van keuzevrijheid in Europa een beslissing over de toelating van teelt van genetisch gemanipuleerde gewassen voortaan over te laten aan de lidstaten zelf. Dat principe steunt mijn fractie, maar zij vindt wel dat er waarborgen moeten zijn die voorkomen dat de ene lidstaat met zijn land vol gengewassen de andere lidstaat die daar niet aan wil, in de problemen brengt. Ik dien daarom de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Nederland in het kader van keuzevrijheid in Europa heeft voorgesteld de beslissing over teelt van genetisch gemanipuleerde gewassen over te laten aan de lidstaten zelf;

van mening dat het belangrijk is dat lidstaten die geen teelt van gengewassen willen op hun grondgebied, worden gevrijwaard van eventuele grensoverschrijdende vervuiling met ggo's vanuit andere (aangrenzende) lidstaten;

verzoekt de regering, in de verdere uitwerking van het Nederlandse voorstel over toelating van de teelt van gengewassen, het uitgangspunt te hanteren dat grensoverschrijdende vervuiling met ggo's moet worden voorkomen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Ouwehand en Vendrik. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 155 (27428).

□

De heer **Polderman** (SP): Voorzitter. In het overleg hebben wij uitvoerig gesproken over de effecten van de sociaaleconomische aspecten van ggo's. Naar de mening van mijn fractie blijven twee dingen onduidelijk. Als eerste noem ik de eisen die op het gebied van de sociaaleconomische aspecten moeten worden opgesteld voor de import. Als tweede noem ik de vraag of de overheid dat allemaal maar gewoon op z'n beloop moet laten dan wel of zij daarbij sturend moet optreden.
Over de effecten op de import dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat sociaaleconomische aspecten van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) van belang zijn zowel voor de teelt als voor de import;

verzoekt de regering, haar inspanningen erop te richten om de op te stellen sociaaleconomische criteria betreffende ggo's ook voor import te laten gelden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Polderman. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 156 (27428).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat van de negen door de Commissie Genetische Modificatie (COGEM) ontwikkelde criteria er drie – maatschappelijk nut, welvaart en economie – nog uitwerking in beleid behoeven;

constaterende dat de regering de invulling en uitwerking van deze criteria grotendeels aan de markt wenst over te laten;

van mening dat juist hierbij ook overheidssturing van belang is;

verzoekt de regering, genoemde criteria nader uit te werken en daarbij ook aandacht te besteden aan de verdeling van de economische machtsverhoudingen in de agrosector, en de Kamer daarover vóór het zomerreces te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Polderman. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 157 (27428).

□

De heer **Vendrik** (GroenLinks): Voorzitter. Kort en goed, ik dien twee moties in naar aanleiding van het laatste overleg met de minister van LNV over genetisch gemodificeerde organismen.

Motie

De Kamer,

Vendrik

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regering de duurzaamheidscriteria voor de toelating van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) alleen van toepassing wil laten zijn op teelt en niet op import van ggo's;

van mening dat het stellen van duurzaamheidseisen aan geïmporteerde ggo's niet alleen ecologische voordelen oplevert, maar ook bijdraagt aan een level playing field voor de Europese en Nederlandse agrarische sector;

verzoekt de regering, zich in EU-verband sterk te maken voor het bindend verklaren van de duurzaamheidscriteria voor zowel teelt als import van ggo's,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Vendrik. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 158 (27428).

De heer **Vendrik** (GroenLinks): Er is een sterke verwantschap met de betreffende motie van de heer Polderman, maar daar komen wij wel uit. Bovendien zijn twee moties altijd meer dan één.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat COGEM in haar signalering negen duurzaamheidsthema's voor de toelating van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) aandraagt;

constaterende dat de regering daarvan slechts drie thema's over wil nemen;

overwegende dat daarmee belangrijke duurzaamheidsthema's, zoals keuzevrijheid voor de consument en boeren, en biodiversiteit afvallen;

verzoekt de regering, alle negen duurzaamheidsthema's uit de signalering van COGEM over te nemen voor de beoordeling van de toelating van ggo's,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Vendrik. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 159 (27428).

□

Minister **Verburg**: Voorzitter. Ik dank de verschillende Kamerleden voor hun inbreng tijdens dit verslag van het algemeen overleg. Ik zal mij beperken tot het beoordelen van de moties. De eerste is ingediend door mevrouw Ouwehand, mede namens de heer Vendrik. In die motie wordt de regering verzocht in de verdere uitwerking van het Nederlandse voorstel over toelating van de teelt van gengewassen het uitgangspunt te hanteren dat grensoverschrijdende vervuiling met ggo's moet worden voorkomen. Dit is ondersteuning van het beleid.

Dan kom ik op de tweede motie. Hierin wordt de regering verzocht om haar inspanningen erop te richten om de op te stellen sociaaleconomische criteria betreffende ggo's ook voor import te laten gelden. Wij leveren ons rapport aan in Europa en die discussie in Europa moet nog voluit gaan spelen. Wij komen hierover met de Kamer nog heel vaak te spreken. Ik vind deze motie nu voorbarig. Ik houd de Kamer samen met mijn collega, minister Cramer, op de hoogte van de discussie in Europees verband, maar ik ontraad op dit moment de aanneming van deze motie.

De derde motie is ook van de hand van de heer Polderman. Hierin wordt de regering verzocht om de genoemde criteria nader uit te werken en daarbij ook aandacht te besteden aan de verdeling van de economische machtsverhoudingen in de agrosector en om de Kamer daarover voor het zomerreces te informeren. Ook deze motie vind ik voorbarig en ik kan met name de tweede constatering niet helemaal volgen. Als wij het in Europees verband met elkaar eens worden over de sociaaleconomische criteria, over de toepassing van die criteria in Europa en over de rol van de afzonderlijke lidstaten, dan kan het niet zo zijn dat wij zaken aan de markt overlaten.

Wat wij gaan doen, moet echter wel in EU-verband worden vastgesteld en moet ook passen in WTO-verband. Dat betekent dat het objectiveerbare en meetbare criteria moeten zijn. Ik kan mij niet voorstellen – ik ben daarmee ook helemaal niet bezig – dat wij daarbij elementen aan de markt zouden overlaten, maar wel die criteria en wel die toetsingsmogelijkheden. Ik vind deze motie dus te voorbarig en daarom ontraad ik nu ook de aanneming ervan.

De heer **Polderman** (SP): Voorzitter. Ik vind het wel aardig dat de minister nu zegt: ik kan mij niet voorstellen dat wij het aan de markt zullen overlaten. Dat is een positief geluid, want dat is precies hetgeen waarover ik mij zorgen maak. Helaas moet ik wel vaststellen dat dit gewoon letterlijk in de brief staat. Wat zij op schrift zet, is dan in ieder geval toch beleid?

Minister **Verburg**: Ik zou erg graag willen dat de heer Polderman het citaat ook in zijn verband even voorleest.

De heer **Polderman** (SP): Het staat op bladzijde 2: "Drie thema's zijn nog niet in beleid verwerkt: maatschappelijk nut, welvaart en economie en cultuurwaarden. Wij delen de visie van de COGEM dat deze drie thema's relevant zijn voor de discussie over sociaaleconomische aspecten van teelt van ggo's. Maatschappelijk nut, welvaart en economie zijn waarden die in de huidige praktijk grotendeels aan de markt worden overgelaten."

Dat staat er. Dan gaat het verder. Ik wil de hele brief wel voorlezen, maar u hebt deze zelf geschreven. Daaruit maak ik op dat het gewoon overgelaten wordt aan de markt en dat er afgewacht wordt wat ervan komt. Ik spoor u met deze motie aan om die afwachtende houding niet al te veel tot uw beleid te maken, maar om daaraan wat meer sturing te geven.

Minister **Verburg**: Ik vind het wel mooi dat de heer Polderman mij nu een afwachtende houding toedicht,

want hij heeft mij eerder wel eens een te actieve houding toegedicht. Dat is dus wel mooi.

Ik heb de brief helaas niet voor mij, maar de heer Polderman zegt terecht dat die zaken tot nu toe in de markt worden uitgedokterd. Hij weet hoeveel problemen daarmee zijn, ook gelet op de hele aarzeling en de heel terughoudende toelating in Europa. Dit is een onderwerp dat ongetwijfeld terugkomt en dat ik graag met de Kamer zou willen delen, maar deze motie is mij nu veel te voorbarig. Daarom ontraad ik de aanneming ervan.

Dan kom ik bij de vierde motie, die is ingediend door de heer Vendrik. Hierin wordt de regering verzocht om zich in EU-verband sterk te maken voor het bindend verklaren van de duurzaamheidscriteria voor zowel teelt als import van ggo's. Dit staat haaks op wat wij in Europa proberen te bereiken. Wij proberen in Europa een beleid te bereiken om de teelt en de toelating daarvan door de Europese lidstaten zelf te laten beoordelen, na beoordeling door de EFSA op veiligheid voor mens, dier en milieu. Dat is precies de reden waarom wij onze inzet in Europa plegen. Het is niet verstandig om dat nu door één motie ongedaan te maken. Dat is de reden waarom ik de aanneming van deze motie ontraad.

Dan kom ik op de tweede motie van de heer Vendrik. Hierin wordt de regering verzocht om alle negen duurzaamheidsthema's uit de signalering van de COGEM over te nemen voor de beoordeling van de toelating van de ggo's. Als u mij vraagt of de Nederlandse regering de negen criteria uit de COGEM-beoordeling in de Europese discussie wil inbrengen, beschouw ik deze motie als ondersteuning van het beleid. Dan is deze motie overbodig. Precies om die reden hebben we de COGEM gevraagd om een aantal duurzaamheidscriteria op te stellen. Dat zal de Nederlandse inbreng zijn. Wij weten echter niet wat de inbreng van de andere 26 Europese lidstaten is, waarmee de Europese Commissie aan de slag gaat. Zij heeft overigens beloofd om die inbrengen voor deze zomer te verzamelen en voorstellen aan de Landbouw- en Milieuraad voor te leggen.

De heer **Vendrik** (GroenLinks): Ik kan niet thuisbrengen waarom de minister het dictum van mijn motie als ondersteuning van het beleid beschouwt. In haar brief – het betreft de brief waaruit de heer Polderman citeerde – schrijft zij immers dat een aantal indicatoren nog moet worden ontwikkeld en dat het kabinet het verstandig acht om tijdens de EU-discussie niet in te zetten op het opstellen van een beoordelingskader voor sociaaleconomische aspecten van de import van ggo's. Ik probeer met deze motie juist een andere reactie van het kabinet uit te lokken, namelijk dat het een nieuwe inzet kiest in het debat met de EU. Er zijn dus twee opties. De eerste optie is dat ik de inhoud van de brief niet heb begrepen. De tweede optie is dat er een misverstand is over de interpretatie van het dictum van mijn motie. Kan de minister daar nader op ingaan?

Minister **Verburg**: Dit is een heel bijzonder moment, want de heer Vendrik verzoekt mij om aan te duiden wat de betekenis van het dictum in zijn motie is.

De heer **Vendrik** (GroenLinks): Ik heb juist aangegeven dat de duiding van de minister niet klopt. Volgens mij is het dictum helder.

Minister **Verburg**: Wellicht kunnen wij elkaars bondgenoten zijn of worden. Ik heb pagina 3 van de brief voor mij. Op die pagina staat dat de COGEM signaleert dat de negen duurzaamheidscriteria relevant zijn voor buiten de EU geteelde, naar de EU geïmporteerde, ggo's. De COGEM constateert dat het zowel politiek-juridisch als met het oog op handelsrelaties veel complexer is om een beoordelingskader voor duurzaamheid voor import van ggo's op te stellen. Waar staat de zin waar de heer Vendrik op aanhaakt?

De heer **Vendrik** (GroenLinks): Die staat twee alinea's verderop. Het is de alinea die begint met de woorden: "... Na afronding van ..."

Minister **Verburg**: "Na afronding van de nog lopende studie naar WTO-aspecten voor het toepassen van de criteria kan nader bekeken worden welke sociaaleconomische criteria WTO-conform uitgewerkt zouden kunnen worden, welke nadere gegevens nodig zijn om de maatregelen te kunnen rechtvaardigen, gelet op de nog ontbrekende gegevens voor het ontwikkelen van objectiveerbare en meetbare indicatoren. Gelet op de door de COGEM gesignaleerde complicaties achten wij het verstandig om tijdens de discussie binnen de EU niet in te zetten op het opstellen van een beoordelingskader voor sociaaleconomische aspecten van de import van ggo's."

In deze brief staat heel duidelijk dat wij op twee sporen inzetten. Dat kan niet nieuw voor u zijn. Wij zetten erop in dat de beoordeling van het toelaten van teelten versneld aan lidstaten kan worden overgelaten. Dat is het eerste spoor. Het tweede spoor is dat er binnen Europa een sociaaleconomisch beoordelingskader wordt opgesteld en dat een en ander wordt uitgedrukt in meetbare en objectiveerbare criteria die passen binnen de spelregels van de WTO. Nu ik dat voor ogen heb en dat in het achterhoofd houd, kan ik niet anders doen dan dit inbrengen binnen de EU. Ik weet echter wel dat die duurzaamheidsthema's nog moeten worden uitgewerkt in juridische, objectiveerbare en meetbare criteria die ook in WTO-verband kunnen gelden. Als ik het dictum van die motie mag opvatten als dat wij al die duurzaamheidsthema's moeten inbrengen, beschouw ik die motie als ondersteuning van het beleid.

De **voorzitter**: Mevrouw Ouwehand, wilt u iets zeggen over deze motie? Uw motie wordt namelijk beschouwd als ondersteuning van beleid.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Toch wil ik daarover een vraag stellen. Ik heb echter gewacht totdat de minister alle moties beoordeeld heeft. Natuurlijk vind ik het prachtig dat mijn motie wordt beschouwd als ondersteuning van beleid maar in deze brief van de minister wordt mijn punt van zorg, dat ik in mijn motie heb verwoord, niet onderkend. Dat wordt evenmin onderkend in de brief die zij aan de Europese Commissie wilde sturen. Het kabinet maakt ook niet aan de Europese Commissie duidelijk dat Nederland zich zorgen maakt over de eventuele grensoverschrijdende vervuiling. Ik zou het mooi vinden als de minister deze zorg wilde inbrengen, maar dan moet zij de brief aanpassen. Is dat de bedoeling van haar oordeel over mijn motie?

Minister **Verburg**: Nee, ik pas geen brief aan die bedoeld is voor de Europese Commissie als het om teelten gaat.

Verburg

Wij hebben al afgesproken dat wij ervoor zullen zorgen dat door lidstaten niet wordt overgegaan tot teelt in een grensgebied. Er zijn allerlei co-existentieafspraken gemaakt, ook in Nederland. Wij zorgen er dus voor dat dit niet gebeurt, dus dit is geen aanleiding om daarover afzonderlijk onze zorg te uiten. Dit is immers een bestendige inzet in Europa.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Wij hebben tijdens het AO ook over dit punt gesproken. Mij is niet gebleken dat het kabinet dit actief als een zorgpunt of als een voorwaarde kenbaar heeft gemaakt. Waarom is die zorg niet geuit, ook niet nadat daarnaar in het AO is gevraagd? De minister zegt nu immers dat dit wel degelijk uitgangspunt is van het kabinetsbeleid. Ik begrijp het gewoon niet. Ik vind het mooi als de minister zegt dat zij mijn motie beschouwt als ondersteuning van beleid, maar ik zou dat ook graag zien.

Minister **Verburg**: Mevrouw Ouwehand kan ons daarop te allen tijde afrekenen, maar dit is gewoon staand beleid. Waarom zou je staand beleid elke week of elke maand als zorgpunt naar voren brengen als de kaders en de uitgangspunten niet veranderen?

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Het staand beleid is dat er een beslissing wordt genomen over de toelating van teelt die voor heel Europa geldt. We staan nu op het punt om dat beleid te wijzigen met als doel dat individuele lidstaten over teelt kunnen beslissen. Daarbij hoort dat je zegt welke zorgen je hebt en welke randvoorwaarden je dan kiest. Dat het in de oude situatie in die gesprekken wel eens tot uiting is gekomen, vind ik onvoldoende. We moeten nu aan de Europese Commissie aangeven wat onze positie is. Ik wil graag dat de minister dat onderstreept. Als zij dat doet, kan ik mijn motie inderdaad intrekken. Ik heb echter het gevoel dat zij A zegt en B doet.

Minister **Verburg**: Als het zo moet, ontraad ik de Kamer om deze motie aan te nemen. Dan is het gauw klaar. Ik zeg dan dat deze motie overbodig is, omdat ik die beschouw als staand beleid. Het is hartstikke mooi dat het ondersteuning van beleid is. Mevrouw Ouwehand kan dat een keer krijgen maar als zij vervolgens komt met een kladblok met eisen, ontraad ik de Kamer om haar motie aan te nemen. Dat is wel zo simpel. De motie is dus overbodig.

De heer **Vendrik** (GroenLinks): Ik snap de uitleg van de minister niet. Aangezien het gaat om een nieuwe positie van Nederland in het Europese debat over de toelating van ggo's – het gaat dan zowel om import van buiten Europa als om de toelating van teelt van ggo-gewassen – hecht ik eraan om dit punt te arresteren. Ik lees in de brief dat Nederland die nieuwe positie wil innemen. Het wil zich actief opstellen en vindt het van belang dat duurzaamheidsaspecten en sociaaleconomische aspecten bij de toelating van ggo's worden meegenomen. Daartoe doet de COGEM een voorstel. Die komt met negen thema's. Verderop in de brief lees ik over import dat een aantal van die sociaaleconomische aspecten niet wordt ingebracht in het debat. Het Europa van straks, dat zal moeten besluiten over de import van ggo-gewassen van buiten Europa, kan de belangrijke discussie over sociaal-maatschappelijke aspecten die verbonden zijn aan ggo's, goeddeels negeren. Het gaat dus door op de oude weg. Dat snap ik niet. Of je zegt dat je al die sociaaleconomische aspecten serieus neemt. Dan neem je ze mee in elk debat, met voorrang in het Europese debat over toelating van ggo's. Ik doel dan op import of teelt. Of je doet het niet. Je kunt niet op de eerste pagina van de brief schrijven dat je dat belangrijk vindt – hulde voor het feit dat het kabinet dat schrijft – en wat die import betreft niet voor operationalisering kiezen vanwege het feit dat dit te lastig is. Ik heb die motie gemaakt om ervoor te zorgen dat het kabinet dat doet wat het op de eerste pagina van zijn brief schrijft. Dat is het verschil. Ik verzoek de minister dan ook om duidelijkheid te geven.

Minister **Verburg**: Laat ik nog eens helder uiteenzetten waar het over gaat en wat in de brief helder wordt vertolkt. Wij maken in onze inzet in Europa een knip en werken langs twee sporen. In de eerste plaats willen wij een einde maken aan de blokkade rond de teelt en het pandemonium dat zich in Europa afspeelt, door ervoor zorgen dat de toelatingsprocedure van teelten wordt vereenvoudigd en effectiever wordt. Dat gaan wij doen op de volgende manier. De EFSA beoordeelt, zoals nu ook gebeurt. De Europese Commissie laat toe na de beoordeling en advisering door de EFSA. Vervolgens is het aan de lidstaten om te beoordelen of en zo ja, onder welke voorwaarden een teelt wordt toegelaten.

Verder wordt het ontwikkelen van sociaaleconomische criteria van groot belang gevonden. Daarover hebben wij een- en andermaal met de Kamer van gedachten gewisseld. Wij hebben de COGEM gevraagd om de duurzaamheidscriteria en -thema's uit te werken. Dat heeft de COGEM gedaan. Mijn collega Cramer en ik signaleren dat het inbrengen van deze criteria in Europa nog niet betekent dat ze een-op-een zomaar toepasbaar zijn. Dat staat op pagina's 3 tot 6 van onze brief, waarbij wij erkennen dat een aantal van die criteria nog moet worden uitgewerkt en beoordeeld op de juridische, objectiveerbare en meetbare toepassing, niet alleen in Europa maar ook in WTO-verband. Er mag geen misverstand over bestaan dat wat wij in Europa afspreken en wat mogelijk gevolgen zal hebben voor de import van ggo's, WTO-conform zal moeten gebeuren. Dat wordt bedoeld op pagina 3 en doorlopend op pagina 4. Daar kan geen enkel misverstand over bestaan.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik dank de minister voor haar antwoorden. De stemming over de moties zal volgende week dinsdag plaatsvinden.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.